

PORTRET

HET VOLWASSEN JEUGDTHEATER VAN JETSE BATELAAN

'ZITTEN ER MATERIALISTEN IN DE ZAAL?'

TEKST: MARIJN VAN DER JAGT

ALS ER ÉÉN THEATERMAKER IS WAAR KENNERS uit puur enthousiasme hun vrienden naartoe sturen, is het Jetse Batelaan. Ook naar zijn jeugdvoorstellingen: het zijn odes aan de spelende mens, performances voor jong en oud.

**EEN WEL-
BESPRAAKTE
ZWERVER**

Acteur Chiron
Holwijn steelt
de show: 'Ik ga
je afmaken!
Neo-liberaal!'

'Anti-materialistisch pamflet voor beginnende consumenten' is de ondertitel van *Ja, ja, ja, jullie hebben hele mooie spulletjes*. Doelgroep: mensen vanaf 10 jaar.

OP HET TONEEL STAAT een zwerver in een afvalbak te graaien. Een verwarde figuur: een baard, een bloemetjesjurk onder zijn vale jas en een lege blik in zijn ogen.

Gretig opent hij plastic bakjes met de resten van een afhaalmaaltijd. De kinderen in de zaal gruwelen; gaat de zwerver die koude troep eten? Maar acteur Chiron Holwijn smeert met een uitgestreken gezicht beige groentepurp over zijn borst uit, alsof het kots is. Bruinige saté plet hij op het kontgedeelte van zijn jas. Dan leegt hij een frisdrankflesje op de onderbroek onder zijn jurk en gaat languit liggen op een gevonden stuk karton. Luid kreunend. Het beeld is compleet: een zwerver die in zijn eigen vuil op straat ligt.

Dan komt medespeler Hans Leendertse, beladen met Bart Smit-tassen vol cadeautjes voor zijn kleinkind, de voorstelling 'verstoren'. Hij komt van de geluidstechnicus een pompeuze kinderauto kopen omdat hij gehoord heeft dat die in de voorstelling niet wordt gebruikt.

Als de opa met tevreden het buitenmaatse speelgoed de speelvloer af wil rijden, stuit hij op de zwerver die hem geld vraagt voor een slaapplek. 'Vuile kapitalist! Ik ga je afmaken! Neo-liberaal!' scheldt de zwerver ineens welbespraakt als de cadeautjes-opa weigert. Om daarna mopperig te concluderen: 'Karl Marx had gelijk.'

THEO & THEA

Een 'anti-materialistisch pamflet voor beginnende consumenten', is de ondertitel van *Ja, ja, ja, jullie hebben hele mooie spulletjes*. De beoogde doelgroep van deze voorstelling zijn kinderen vanaf tien jaar. Maar als er één theatermaker is waar volwassen kenners uit puur enthousiasme hun vrienden naartoe sturen, dan is het regisseur Jetse Batelaan. Zijn eigenhandig geschreven jeugdvoorstellingen hebben dezelfde aantrekkingskracht als *Theo & Thea* indertijd. Er spreekt net zo'n anarchistische vrijheid uit, en net zo'n plezier in verkleedpartijen en het naspelen van volwassenen.

Batelaan maakt eigenlijk geen toneelstukken. Hij bouwt performances op uit glasheldere situaties over een thema dat complexer blijkt naarmate de boel meer uit de hand loopt. Als een rijke opa geen geld geeft aan een zwerver, is die opa dan fout? En wat nou als die opa uit-

KURT VAN DER BEEK

THEATER OVER NAPRATEN Batelaan regisseert *De dag dat de papegaai zelf iets wilde zeggen*.

gescholden wordt door zijn eigen zoon omdat hij altijd de verkeerde cadeautjes koopt voor zijn kleinkind? En wat als de zwerver tijdens hun ruzie de afgekeurde cadeautjes kapot begint te maken?

Net als bij *Theo & Thea* ('Waar gáát het eigenlijk over, Thé?') benoemt Batelaan graag letterlijk de thema's die hij behandelt. Bij *Ja, ja, ja...* komt een vriendelijke 'meneer' van theatergroep Artemis de zaal de ondertitel uitleggen. 'Die beginnende consumenten, dat zijn jullie,' zegt acteur Tjebbe Roelofs tegen de aanwezige kinderen. 'Het gaat tegenwoordig vooral over spulletjes en dan vooral je eigen spulletjes. Herkennen jullie dit? Zitten er materialisten in de zaal?' Er komen begrippen langs die alleen de meegekomen ouders of leerkrachten meteen vatten. Maar de ingewikkelde taal die de volwassenen in Batelaans voorstellingen bezigen, is de taal die kinderen dagelijks omringt, en ze pikken er van mee wat ze kunnen. En in het pact dat Jetse Batelaan met de kinderen sluit, zijn alle volwassenen in zijn voorstellingen altijd een tikje belachelijk.

HET OPENBAAR MISTERIE

Geniaal van eenvoud was de kleutervoorstelling *De man die alles weet*, die Batelaan begin dit jaar maakte bij jeugdgezelschap Maas. Acteur René van 't Hof speelde met veel komische dikdoenerij een man die, in een pastiche op de *motivation speech*, op het toneel zijn kennis met het publiek ging delen. Na een eindeloos slapstick-begint – de eenmansband op het podium hield maar niet op met het bezingen van de enorme kennis van 'de man die alles weet', en Van 't Hof was lang in gevecht met zijn buitenmaatse zendmicrofoon en de wegspringende volgsport – nam hij eindelijk het woord. Gewichtig en met veel denkpauses begon hij te tellen. Van één tot tien, daarna via tientallen met grote sprongen richting de honderd. Vervolgens waren de kleuren aan de beurt die de man allemaal wist. En daarna de melkproducten: yoghurt, vla, hopjesvla, vanillevla... Omdat Van 't Hof zo lang moest nadenken, en verstrikt raakte in de nuances van zijn opsomming – 'Lichtgeel... donkergeel...' – voelden de kinderen in de zaal zich uitgenodigd om mee te gaan doen. De verstoorde reactie van de man

die alles heus wel wist, maar zich niet in de war wilde laten brengen, leverde een geweldige strijd op met de roepende kinderen. Die strijd ging wel degelijk over kennis. 'Zwart is geen kleur,' sneerde Van 't Hof een suggestie uit de zaal weg. En is 'ijs' een melkproduct?

'Een zeldzaam originele kleutervoorstelling,' oordeelde de professionele jury van de Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties (VSCD) die *De man die alles weet* als een van de beste jeugdproducties van het seizoen een Zilveren Krekel toebedeelde. En met zijn jongeren voorstelling over napraten, *De dag dat de papegaai zelf iets wilde zeggen*, die in april in première ging, werd Batelaan genomineerd voor de jaarlijkse Mimeprijs.

De 35-jarige regisseur is dit seizoen lekker op dreef. Afgelopen zomer werd zijn festivalhit *Bonte avond voor bodybuilders* uit 2011 teruggehaald voor de Boulevard in Den Bosch. Een hilarische revue van knullige toneelstukjes en aandoenlijke dansjes, uitgevoerd door jeugdige kickboksers in sportbroek en met blote, gespierde basten. Batelaan verzorgt zelf altijd de inleiding bij deze voorstelling, en het contrast tussen de spierbundels en het nerd-achtige uiterlijk van de regisseur – rooie baard, fragiel postuur, bleke benen onder een korte padvindersbroek – kan niet groter zijn. Terwijl de kickboksers zich achter de schermen luidruchtig opwarmen, probeert Batelaan over het lawaai heen te komen met zijn praatje waarin hij meldt dat er een speler mist vanwege 'gedoe met het Openbaar Misterie' of een uit de hand gelopen vechtpartij. Maar als de jongens opkomen, spelen ze tot grote hilariteit van het publiek oubollige sketches bij de bakker of bij de dokter, waarbij ze alle dialogen op rijm zingen, de een met een prachtige soulstem, de ander schaamteloos vals. Het is een geweldige ondergraving van de verwachtingen die de rouwdouwers met hun stoere voorkomen oproepen: 'Dag bakker Jansen,' galmt een jonge kleerkast van allochtone afkomst tegen een collega-kickbokser die hem pantomimend van een halve volkoren heeft voorzien. 'Dag mevrouw Smit, met uw halve volkoren,' sluit de sixpack-bakker zoetgevooid de broodtransactie af. 'Een beleefde musical over mensen die ontzettend hun best doen,' luidt de geestige maar ook treffende ondertitel van dit Batelaan-spektakel.

ENE KARL MARX

Het succesjaar dat Batelaan momenteel beleeft, komt na een periode waarin hij zoekende was. Na zijn opleiding als regisseur maakte

hij in de kleine zalen furor met beeldende, bizar-poëtische voorstellingen. Vier jaar geleden stapte hij over naar het Ro Theater, waar hij bijvoorbeeld het sprookjesachtige *Reuzen* maakte, over de 'hoogtevrees' die het ouderschap met zich meebrengt. Maar met zijn vrolijke anarchisme kon Batelaan in zijn voorstellingen voor volwassenen niet goed uit de voeten. Sinds 1 januari is hij artistiek leider van jeugdgezelschap Artemis, waarmee hij is teruggekeerd bij het jeugdtheater waar hij eerder successen boekte. Met *Een voorstelling waarin hopelijk niets gebeurt* uit 2005 bijvoorbeeld, waarin een barse bewaker het decor heeft dichtgetimmerd om te voorkomen dat een acteur er zijn opkomst maakt. En met *Het geheven vingertje* uit 2008, Batelaans woeste variatie op Peter Handkes *Publikumsbeschimpfung*, waarin de acteurs het kinderpúblic de oren wassen met een grafrede voor alle jeugdvoorstellingen die door een kinderpúblic zijn verstoord.

Het theater met al z'n regels en gedragscodes is voor Batelaan een arena die de maatschappij weerspiegelt. Door die regels te benoemen, om te keren en uit te vergroten, laat hij de mens zien met al zijn hoogmoed en beleringsdrift, zijn verlangen om gehoord te worden, zijn zucht naar macht over anderen. Tegelijk zijn Batelaans voorstellingen een ode aan de verbeelding, aan de kwetsbaarheid en de schoonheid van de spelende mens. De zwerver die in *Ja, ja, ja, jullie hebben hele mooie spulletjes* in zijn eigen vuil ligt, omringd door personages én toeschouwers die meer spullen hebben dan ze kunnen dragen, dwingt het kinderpúblic om na te denken over de zwervers die ze zelf op straat tegenkomen en over de oneerlijkheid in de wereld, waar ene Karl Marx zo zijn theorieën over had. Maar het is óók acteur Chiron Holwijn die zich heerlijk uitleeft in zijn rol van een vieze, kwaaiige engerd. 'Gaat het wel goed met hem?' vraagt de met cadeautjes beladen opa als hij de kreunende zwerver ziet liggen. Het antwoord dat hij krijgt van de technicus die hem het toneel afhelpt, is typisch Batelaan. 'O, die is gewoon aan het werk. Dat is een acteur.'

'Ja, ja, ja, jullie hebben hele mooie spulletjes' is op tournee t/m 7 februari. 'De dag dat de papegaai zelf iets wilde zeggen' en 'De man die alles weet' spelen weer in 2015, www.artemis.nl

